

Sv. Augustín – bojovník s bludmi

Branislav Michalka

17. septembra 2020 ✚ Cirkev

Svätého Augustína pozná väčšina katolíkov ako autora *Vyznání*, knihy v ktorej opisuje svoj život a konverziu na katolícku vieru. Už menej ho poznáme ako neúnavného bojovníka proti vieroučným bludom. V skutočnosti však musel počas celej svojej existencie s bludmi zápasiť. Najprv s vlastnými, ktorých sa pridržal a neskôr aj s bludmi, ktoré sužovali Cirkev.

Manichejci

Ako mladý muž sa Augustín primkol k sekte manichejcov, ktorá odvodzovala svoj pôvod od babylonského proroka Mániho, ktorý žil v 3. storočí pred Kristom. Ten bol ovplyvnený perzským zoroastrizmom, gnosticizmom a kombinoval ich s kresťanstvom a budhizmom. Mladému Augustínovi imponoval predovšetkým svojou elitárskou ezoterickou duchovnosťou, ktorá bola v príkrom rozpore s dostupnosťou a všeobecnou rozšírenosťou katolíckeho kresťanstva. Základom manicheizmu bol zoroastrovský dualizmus dobra a zla ako rovnocenných božstiev. Duchovné stvorenie bolo od dobrého boha a hmota od zlého boha. Ježiš Kristus podľa Mániho prišiel oslobodiť duchovné časti sveta zo zajatia tmy a hmoty. To je však v príkrom rozpore s katolíckou teológiou. Stvorenie hmotného sveta je v Písme jednoznačne považované za dobré a Boh Stvoriteľ je jediným Bohom. Zlo je len nedostatkom dobra a nemá vlastnú autonómnú bytnosť. Práve za tento postreh vďačíme sv. Augustínovi, ktorý sa musel s manichejstvom svojej mladosti vysporiadať.

Svojich vyznávačov rozdeľovali manichejci do dvoch kategórii: Načúvajúcich a Vyvolených. Vyvolení samozrejme tvorili osvietenú elitu a načúvajúci boli laikmi. Manichejská cirkev bola pevne organizovaná, mali svojho veľkňaza (archégos), biskupov aj kňazov.

Veriacim manichejcom bol Augustín od 18 do 29 roku svojho života. Domnieval sa, že vyznáva čisté duchovné kresťanstvo. Pohrdal katolíckou vierou svojej matky, sv. Moniky, ktorá sa mu zdala málo duchovná a málo osvietená. To, že ju mohla celú poznať a pochopiť hocijaká žena, to že celé Zjavenie je dostupné každému a nielen elite a že je všade rovnako a jednoducho hlásané, sa mu zdalo primitívne a málo, ako by sa dnes povedalo, „vedecké“.

Čoskoro mu však manicheizmus prestal poskytovať odpovede na otázky, ktoré ho sužovali. Rozčarovalo ho aj stretnutie s manichejským biskupom Faustom z Mileve v Kartágu. Neskôr vo Vyznaniach spomína: *„Do Kartága prišiel manichejský biskup Faustus, veľké osídlo diabla, ktorý zväbil mnohých svojou sladkou výrečnosťou, ktorú som však ja, i keď vychvaloval, predsa rozoznal od pravdy, po ktorej som túžil. Preto som hľadel nie na to, v akej nádobe sa mi podáva, ale aký pokrm vedy mi podáva u nich tak vychýrený Faust.“* Svoje názory na manichejské bludy uvádza Augustín v spise *Proti Felixovi*. Táto polemika sa odohrala v čase keď bol už Augustín biskupom. Felix bol vyznávačom manicheizmu.

Augustín obviňuje manichejcov, že sa vydávajú za učeníkov Krista a nemajú k tomu oprávnenie, pretože Máni nebol medzi apoštolmi a nemá ani apoštolskú postupnosť. Ďalej Augustín poukazuje na manichejské odmietanie manželstva a považovanie každého pohlavného styku za smilstvo a hriech, čo je v rozpore s Písmom aj s apoštolskou tradíciou. To však neznamenalo, že manichejci sa vzdávali pohlavného styku, ale naopak, praktizovali často sodómiu, aby ukojili svoje nečisté vášne a vyhli sa manželstvu, ktoré, podobne ako plodenie detí považovali za hriešne. Rovnako poukazuje na tvrdenia manichejcov, že mäsité pokrmy nie sú stvorené Bohom, ale sú výtvormi démonov. Vo Vyznaniach priznáva Augustín svoju vtedajšiu vieru v to, že stromy plačú keď im trhajú plody.

Manichejec Felix potvrdzuje ďalšie Augustínove obvinenie, že prorok Máni je považovaný manichejcami za toho, koho prisľúbil poslať Ježiš Kristus ako „Ducha pravdy“ čiže Ducha svätého, ktorý hovorí skrze Mániho. Augustín však z Písma dokladá, že Duch svätý bol zoslaný počas Turíc apoštolom a nie o približne 200 rokov neskôr Mánimu.

Ďalším manichejským bludom bolo tvrdenie, že vesmír je rovnako večný ako dobrý boh a nebol teda Bohom stvorený. Podľa manichejcov to bol zlý boh Starého Zákona, ktorý stvoril hmotný svet, nie však duchovný vesmír. Ten dokonca mal tvoriť s dobrým bohom jednu podstatu, čiže môžeme usudzovať na určitý panteizmus. Manichejci tiež popierajú slobodu vôle a Augustín ju háji, pričom uvádza príklad možnosti zhrešiť. Táto obľúbená forma bludu u mnohých heretikov, popieranie slobodnej vôle (viditeľné aj u protestantov), im umožňuje v konečnom dôsledku zbaviť sa zodpovednosti za svoje zlé skutky.

zdroj: wikimedia commons

Manichejci si tiež veľmi zakladali na poznatkoch o hviezdach, pohyboch planét a astrológii. Mániho vedeckou erudíciou zdôvodňovali aj jeho poslanie od Ducha Svätého. Práve na astrologických bludoch Augustín ľahko dokázal nezmyselnosť ich kozmológie. Príklad s dvojčikami, ktoré sa narodili v rovnakej hviezdnej konštelácii a mali mať teda rovnaký osud, pričom jedno je dobré a druhé zlé a majú teda odlišné osudy, je najznámejší.

Počas manichejského obdobia tiež Augustín často počúval od vyvolených, že knihy Nového zákona boli sfalšované ľuďmi, ktorí chceli do viery vniesť židovský zákon. Nakoniec Augustín sklamaní odchádza od manichejcov, vidiac nezmyselnosť ich tvrdení, ale kým sa dal pokrstiť uplynul ešte nejaký čas.

Ku krstu došlo v noci z 24. na 25. apríla 387 a spolu s ním boli pokrstení aj jeho brat, jeho syn, priateľ Alypius a ďalší. Krstil ich sv. Ambróz. Prosby a modlitby jeho matky, sv. Moniky sa naplnili.

Donatisti

Už ako biskup musel Augustín bojovať proti bludu donatistov. Bola to v podstate sekta vo vnútri Cirkvi, ktorá sa vyznačovala odmietaním opätovného prijímania tých kresťanov, ktorí v dobe prenasledovania odpadli, späť do Cirkvi.

Donatizmus svojou povahou značne pripomína protestantský puritanizmus a to svojím morálnym rigorizmom a tiež náboženským subjektivismom, ktorý rezignoval na Cirkev ako objektívne pôsobiacu sprostredkovateľku spásy a milosti.

Hlavou tejto sekty bol Donatus Magnus, ktorý podobne ako sv. Augustín pochádzal zo severnej Afriky. V roku 313 bol vysvätený za biskupa v Kartágu. Po ukončení prenasledovania kresťanov sa mnohí odpadlíci chceli vrátiť späť do Cirkvi, ale striktný biskup Donatus bol proti tomu. Rím jeho argumenty zamietol a tak si začali donatisti vytvárať paralelnú štruktúru a svätiť svojich kňazov. Sekta sa rýchlo rozšírila. I. nicejský koncil donatistický blud odsúdil a Donatus bol v roku 347 odsúdený do vyhnanstva.

Donatisti mali sklon k násilným akciám, pri ktorých sa dopúšťali vraždenia a vyvolávania nepokojov. Ich bojové skupiny tzv. circumcellion, sa často skladali z otrokov a banditov. Odmietali rímsky cisársky režim a mali sklony k sociálnemu radikalizmu. Sv. Augustín sa pokúsil presvedčiť ich pokojnou cestou a polemizoval s nimi. Predmetom sporu bolo aj tvrdenie, ktoré v stredoveku prevezme Viklef a Hus, že len kňazi, ktorí sa nachádzajú v stave milosti sú schopní udeľovať platné sviatosti.

V roku 411 sa konala konferencia v Kartágu, na ktorej polemizovali donatistickí a katolícki biskupi, na čele ktorých stál sv. Augustín. Formálne síce došlo k zmiereniu, ale skutočné nálady boli ďalej antagonistické.

Sv. Augustín napísal proti donatistom žalm, ktorý mal ľudovou formou vysvetliť bludnosť donatistických postojov. Obvinil v ňom biskupa Donatusa z toho, že už raz pokrstených dával znovu krstiť, keď už nemohol dosiahnuť to, že by ich neprijali späť do Cirkvi. Vyčíta donatistom ich násilné krvavé útoky proti katolíkom, podpaľovanie domov a používanie kyjakov, ktorými bili svoje obete a ktorý nazývali „Izraelec“. Odsudzuje aj prílišné poukazovanie na cudziu alebo kňazskú hriešnosť a následné separovanie sa rôznych „puritánov“ od tela Cirkvi. Dovoľáva sa tiež apoštolskej postupnosti, ktorú donatisti zjavne ignorovali. Snahu donatistov nahradiť katolíckych biskupov a kňazov označil za hriešnu a bezprávnú.

V konečnom dôsledku v spore s donatistami schvaľoval sv. Augustín, práve pod dojmom ich krvavých rebélií, použitie štátnej sily proti heretikom. Tento jeho výklad prevzala katolícka teológia, bol uplatňovaný po väčšinu cirkevných dejín.

Pelagiáni

Treťou veľkou herézou, s ktorou musel sv. Augustín zápasiť bol blud šírený mníchom Pelagiom a jeho žiakom Celestínom. Tento blud pracoval s dvomi základnými ideami. Prvá popierala dedičný hriech, pričom Pelagius tvrdil, že Adam dal svojim prvotným hriechom ľuďom len zlý príklad a hriech sa nededí ako súčasť prirodzenosti, ale iba akosi traduje. Podobne aj Ježiš Kristus, podľa Pelagia, dal človeku iba dobrý príklad nasledovania. Tým bola Jeho vykupiteľská rola v podstate popretá, čo bolo aj logické, pretože pokiaľ nebolo dedičného hriechu, tak nebolo nutné ani spasiť človeka. Život Božieho Syna tak stratil obetný charakter a nadobudol čisto náučný.

Druhá idea súvisí s potrebou Božej milosti ku spásu. Pelagius popiera, že by človek potreboval špeciálnu Božiu milosť na to, aby bol schopný konať dobro a byť spasený. Znamená to, že má vo svojej prirodzenosti

dost síl, aby sa spasil pomocou dobrých skutkov bez Božej milosti.

zdroj: wikimedia commons

Pelagianizmus bol odsúdený na synode v Kartágu roku 418 a na koncile v Efeze roku 431 a opätovne na Tridentskom koncile v 16. storočí.

Kým manicheizmus, s ktorým sv. Augustín bojoval popieral slobodnú ľudskú vôľu, tak pelagianizmus ju preceňoval. Sv. Augustín sa snažil vybojovať rozumnú rovnováhu medzi týmito extrémami.

Argumenty, ktoré použil proti pelagiánom sú nasledovné: Adam je otcom celého ľudstva a všetci potencionalni ľudia boli teda v ňom keď zhrešil a všetci ľudia teda zdedili jeho hriech aj následky tohto hriechu. Človek si teda naďalej uchováva túžbu po Bohu a po dobre, ale bez Božej milosti a pomoci nedokáže dobro konať. Spása človeka je výlučne Božím dielom a je spojená s vierou v Ježiša Krista, ktorá však rovnako nie je možná bez Božej milosti. Človek však má, podľa učenia Cirkvi, slobodu túto milosť odmietnuť.

Človek teda nemôže byť spasený len na základe svojich dobrých skutkov, ale potrebuje k tomu Božiu milosť, ktorá tieto skutky motivuje. Rozhodnutie či Božou milosťou motivovaný skutok nakoniec vykoná je v kompetencii človeka.

Na druhú stranu extrém bolo dovedené učenie o milosti neskôr v Lutherovom ponímaní, ktoré úplne odmietalo záslužnosť dobrých skutkov a tvrdilo, že kresťanovi vôbec nepomáha konanie dobrých skutkov k spáse. Čo bol v podstate len návrat k popieraniu slobodnej vôle a zodpovednosti človeka.

Sv. Augustín - vzor bojovníka s bludmi

Sv. Augustín vždy od svojho obrátenia nekompromisne vystupoval proti bludom. Na vlastnej skúsenosti dobre poznal kam dokážu človeka doviesť falošné náuky.

Jeho heslo: „Miluj hriešnika a nenáviď hriech“ sa dá aplikovať, a vždy sa to aj robilo, na vzťah k bludárom. Človeka – bludára milovať a modliť sa za neho, ale proti bludu bojovať. V tom nám môže byť sv. Augustín vzorom. Bojoval polemikou, ale keď to považoval za nutné a videl, že bludárska sekta narúša samotné základy občianskeho a cirkevného života svojou brutalitou, tak neváhal odobriť aj použitie svetskej moci na jej potlačenie.

To je výzvou aj pre dnešného katolíckeho kresťana, aby sa nebál označiť ako blud to, čo Cirkev vždy ako blud označovala. Všetky varianty bludov už v podstate boli vyčerpané a my sa opäť stretávame len s večnými variáciami na tieto už odhalené témy. Preto katolík znalý vecí ľahko rozozná blud aj vtedy, keby sa

opakovala situácia bludných biskupov ako Donatus alebo Arius a bolo by treba takýchto biskupov demaskovať. Cirkev trvá dvetisíc rokov a máme nazhromaždený poklad jej poznania a viery.

K takému pokladu patria aj spisy sv. Augustína. Keď ich budeme čítať, pod zorným uhlom cirkevnej náuky a tradície, ľahšie sa vyhneme bludom.

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/sv-augustin-bojovnik-s-bludmi/>